

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. СТЕФАНИКА

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА
ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

УКРАЇНА І ВАТИКАН

Серія збірників наукових праць

ВИПУСК І

УКРАЇНСЬКО-ВАТИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ В КОНТЕКСТІ СУСПІЛЬНИХ І МІЖКОНФЕСІЙНИХ ПРОБЛЕМ

Івано-Франківськ – Київ
2008

*Лацук Надія
(м. Івано-Франківськ)*

Ставлення італійської громадськості до проблем українського таємного університету у Львові, очолюваного Василем Щуратом

Рушійною силою, мотором нації, що не дасть її згинути, є її воля жити, рости і володіти. Нині заступає здебільшого через дегенерування її еліти, що мусить бути втіленням і найкращим виразником її волі. Коли еліта слабне, коли вона невихована, сама не виховується і народу свого не виховує, приходять занепад нації.

Ярослав Стецько

Проблема історичної свідомості українського народу, у якого в умовах тоталітарної держави хотіли витравити почуття самостійності, самоповаги і, відтак, перспектив подальшого історичного саморозвитку, ніколи не втрачала своєї злободенності для національної інтелігенції. Нині ця проблема постає перед нами, позначена нерідко гірким досвідом попередніх поколінь. Поволі заповнюються "білі плями" на сторінках історії України, відкриваються призабуті або свідомо спалювані імена, сфальшовані факти вітчизняної історії. Остання постає як складний і звивистий шлях різних соціальних верств, не тільки порізнення певними відміннями, а й об'єднуваних рисами конкретного часу, приналежністю до цілком конкретного етносу, до спільної історичної минувшини; і не як догматично потрактований рух класів, а як складне взаємопереплетення долі маси і долі одиниці. Водночас відбувається перегляд і переосмислення багатьох історичних подій і діяльності цілого ряду постатей вітчизняної історії.

Серед плеяди письменників, вчених, літературознавців, що активно розгорнули свою національно-патріотичну, громадсько-культурну, просвітницьку діяльність наприкінці XIX - початку XX століття (Ф. Колесса, О. Маковей, В. Стефаник, І. Франко, О. Кобилянська та ін.) почесне місце займав Василь Щурат (1871-1948) - поет, перекладач, літературознавець, учений, публіцист, історик літератури й фольклорист. У кожній з ділянок науки, в якій він працював, учений створив праці неперехідної вартості.

Літературознавчі та перекладознавчі зацікавлення В. Щурата розгорнулися надзвичайно широко - від письменства Київської Русі до актуальних проблем сучасного йому літературного життя. Вчений прагнув якнайповніше охопити джерела досліджуваних явищ, показати їх генезис, зв'язок з духовною атмосферою і культурним рівнем своєї епохи, потребами народу, висвітлити взаємозв'язки і взаємовпливи культур різних народів.

Окремий розділ у перекладацькій спадщині В. Щурата становлять переклади "Слова про похід Ігоря" та "Пісні про Роланда". Вони є одними з найкращих в українській літературі. Легкість, мелодійність віршів, художня простота, вірність духові оригіналу - це їх достоїнства.

Визнанням і високою оцінкою заслуг вченого, передусім у літературознавстві, було обрання його дійсним членом Наукового товариства ім. Шевченка у Львові й у числі перших західноукраїнських вчених - дійсним членом Всеукраїнської академії наук (1929р.).

Якщо осмислити пройдені Василем Щуратом роки, то було в нього усього, та він завжди був вірним собі, не скорявся, адже випробування його долю випало немало. Міцно стояв і тоді, коли був ректором Українського підпільного університету у Львові, і тоді, коли разом з Філаретом Колесою, Михайлом Возняком, Кирилом Студинським написали протест проти голодомору 1932-1933рр. в Радянській Україні.

В історії світової культури це було унікальне явище - Український університет у Львові, університет європейського типу, що виник та функціонував у підпіллі, заборонений і переслідуваний польською окупаційною владою. Заняття тут часто відбувалися в темних холодних льохах, у вологих львівських пивницях, якомога далі від поліцейського ока. Студентів і їх викладачів можна порівнювати з першими християнами, що ховалися по катакомбах.

За Австро-Угорської імперії навчання у Львівському університеті проводилося українською та польською мовами. Після поразки Західноукраїнської Народної Республіки, окупавши Львів у 1918 році, поляки насамперед скасували всі українські кафедри. Ректор запровадив до себе українців-викладачів (8 професорів і 4 доценти) для складання присяги на вірність польській державі Пілсудського та зобов'язання викладати польською мовою. Українські професори відмовилися зрадити свій народ і тим самим прирекли себе на безробіття. Лише один доцент Стебельський, москвофіл за політичними переконаннями, пристав на таку ганебну пропозицію.

Закриття польською владою українських кафедр у Львівському університеті викликало особливий резонанс, гостре незадоволення і протест. Почалася довготривала боротьба інтелігенції Галичини за Український університет. Діяльність Українського таємного університету у Львові вже частково досліджувалася в історії й науці [1; 2; 7].

До 1918 р. на західноукраїнських землях діяли університети у Львові (1784 р.) та Чернівцях (1875), Політехнічний інститут (1844), Академія ветеринарної медицини у Львові (1897), Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка (1903) [9, с. 340].

Львівський університет ім. Цісаря Франца I уже до кінця XIX ст. опанували поляки, а українців, навіть з докторськими ступеннями, туди не допускали. (Доктора філософії І. Франка допустили лишень до одної пробної лекції, що пройшла блискуче, але викладати не дозволили). Та хоч українці становили етнічну більшість населення Східної Галичини, у етіпах ВНЗ вони становили меншість. За статистикою, у 1905/1906 н. р. на 3048 студентів припадало всього 775 українців, тобто 25,4%. У Політе-

хнічному інституті ще менше: у 1910 - 1911 н. р. - лише 4,4% українців [9, с.356]. Доступу українців до ВНЗ перешкоджало, по-перше, те, що вони мали малу кількість початкових і середніх навчальних закладів з рідною мовою викладання; по-друге, часто щодо українців, що навчилися у польських навчальних закладах, здійснювалась дискримінація (їх або не приймали при вступі до семінарії чи університетів, чи не давали можливість закінчити навчальні заклади, або вводили високу плату за навчання для українців, тоді, коли поляки за таке ж навчання не платили зовсім, або вводили обмеження для учнів із сіл при вступі до міських середніх шкіл). По-третє, у початкових і середніх школах менша кількість годин відводилась на вивчення фізико-математичних дисциплін, а звідси наслідок - менша кількість українців вступала до технічних вузів [1, с.227-237].

У кінці XIX ст. українській інтелігенції вдалося добитися дозволу австрійської влади на відкриття у Львівському університеті 7 звичайних кафедр та 4 доцентур. Навіть було відкрито ще одну кафедру всесвітньої історії. (Кафедру історії України відкрити не дозволили). На завідування цією кафедрою, де мала вивчатися та досліджуватися історія слов'янських народів, українська еліта Галичини запросила відомого київського історика Володимира Антоновича (1834-1908), який відіслав до Львова свого учня Михайла Грушевського.

Усі намагання українців задовольнити повсякденні потреби своєї молоді розбивалися об категоричні заборони окупантів. Українці не дали не прийматися до вищих шкіл. А коли їй робили декому виняток, то вимагали зректися своєї національності.

Боротьба за Український університет відновилася на початку XX ст. Студенти Львівського університету розпочали хвилю протестів [7, с.358]. На знак солідарності із протестами українських студентів у Львові 14 грудня 1901 року митрополит А. Шептицький закриває Львівську Духовну семінарію, тимчасово розмістивши семінаристів в інші духовні заклади Європи [6, с.56]. Згодом протести розгорнулися з новою силою не тільки в Галичині, але й у Великій Україні [9, с. 358].

1903 року митрополит Андрій Шептицький приєднується до українських послів, членів австрійського парламенту та Галицького сейму, що протестували проти утисків польської адміністрації в Галичині щодо українців та їх шкіл [3, с.13; 4, с.57], а вже 1905 року він робить першу спробу відкрити у Львові вищий богословський навчальний заклад. Однак спротив польських єпископів перешкодив здійсненню цієї ідеї [3, с.13]. Ось чому 22 січня 1906 року Галицький митрополит А. Шептицький очолив делегацію до австрійського монарха з вимогами рівних прав для українців та вирішення питання про відкриття Українського університету [3, с.57].

У січні 1907 р. велася боротьба за українізацію на Великій Україні, а австрійська влада заарештувала близько 100 львівських студентів і викладачів за те, що вони вимагали відкриття університету з рідною мовою навчання. У 1910 р. боротьба за Український університет у Львові вилилася у криваву сутичку, в якій загинув студент Адам Коцко. Це викликало хвилю протесту по всій Західній Україні [7, с. 363, 365-366].

До боротьби за Український університет у Львові включались громадські організації "Сокіл", "Січ", "Просвіта", "Руське товариство педагогічне" (серед засновників якого теж був А. Шептицький), НТШ та політичні партії, греко-католицька церква. Багато старань робили й українські послы до австрійського парламенту у Відні.

Незважаючи на те, що у Львівському університеті панував польський дух, він все ж залишався науково-дослідним і навчальним закладом, де навчалася частина українців на філософському, юридичному, а особливо богословському факультеті, що готував представників духовенства. Серед відомих випускників богословського факультету університету слід згадати випускника Стрийської гімназії, багатолітнього пароха в с. Старий Угринів, (тепер Калуського р-ну Івано-Франківської області) отця Андрія Бандеру - капелана УСС, батька Степана Бандери [5, с.20-21], а філософський факультет закінчила й здобула докторат сестра-василіянка Соломія Цьорох, яка викладала у жіночій гімназії сестер-василіянок у Львові. Вона залишила досить значний науковий доробок з філософії, теології, історії педагогіки [1, с.217]. І хоч небагато українців змогли його закінчити, все ж університет відіграв велику роль у становленні та зростанні національної самосвідомості: саме тих студентів-українців, які його закінчили, адже вони більше від інших студентів відчували на собі шовіністичний дух. Це можна сказати про письменника, доктора філософії Івана Франка, доктора філософії, літературознавця, перекладача Василя Щурата, відомого партійного діяча, доктора Юліана Романчука, визначного українського історика, пізніше професора Львівської Богословської Католицької академії Івана Крип'якевича, видатного громадського діяча Омеляна Огоновського, відомого історика Юліана Целевича, визначного етнографа Володимира Гнатюка, президента ЗУНР Євгена Петрушевича та багатьох ін. [1, с.77].

Навчання в таких умовах викликало в студентів бажання не просто добре вчитися, але й виробляло в них активну життєву позицію. Повертаячись до подій 1901 року, ще раз підкреслюємо, що 600 студентів - українців Львівського університету протестували проти утисків української мови і культури. Згодом ці протести повторювались, про що ми згадували вище. Студенти включилися до скаутської організації "Пласт". А вже у 1913 році студенти Львівського університету поїхали в Київ, щоб там організувати український "Пласт".

Такою ж була обстановка для навчання українців в інших львівських ВНЗ. Виховання молоді у Львівському політехнічному інституті, Ветеринарній академії та Вищому Музичному Інституті ім. Миколи Лисенка може бути предметом окремого дослідження.

На нашу думку, останню крапку у змаганнях за Український університет у Львові поставили смерть студента А. Коцка та блискуча промова Галицького митрополита УГКЦ графа Андрія Шептицького 28 червня 1910 року на одинадцятому засіданні 22-ї сесії Палати Вельмож у австрійському парламенті, коли обговорювались питання бюджету: "Висока Палато! Бажаю лиш звернути увагу однієї високої Палати на культурні потреби русинів, яких дотепер ще ніколи достаточо не

взято до уваги. Хоч питання, створення самостійного університету в Львові є вже від років предметом переговорів і найбільш наполегливих бажань і намагань руської нації, в цій справі все таки дотепер не прийнято нічого позитивного. Що заснування руського університету в Львові є потрібне, уважаю доказаним і більше як доказаним незвичайним; бо, якщо б русини мали вже один університет, можна б ставити під сумнів потребу другого: коли ж вони не мають жодного, то питання, чи руський університет є потрібний, майже лучиться з питанням, чи взагалі потрібні університети.

...Зо всіх згаданих причин, культурного й католицько-релігійного розвитку руського народу під покровом Габсбургів, уважаю створення руського університету у Львові не тільки потрібним, але також есенційно важливим [1, с.119-121].

' Саме після цього виступу у "1913 році цісар підписав декрет, що заснувати Український університет у Львові від 1 вересня 1916 року [там само, с.238]. Вважаємо, що немалу роль у відкритті Українського університету відіграв і таємний документ - вимоги, складені парламентарем доктором Л. Цегельським для наступника австрійського престолу архикнязя Франца-Фердинанда. У ньому підкреслювалось, що українці в Австрії вимагають свого університету, політичної автономії, свого сейму, українських військових частин у складі австрійської армії (ці військові частини мав очолити брат митрополита А. Шептицького, генерал австрійського генштабу граф Станіслав Шептицький), визнання українських послів рівними у парламенті та ін. - це буде динамітом на Російською імперією, бо безправних 35 мільйонів українців в цій державі захочуть також мати такі ж права [1, с.77].

Росія була категорично проти відкриття Українського університету у Львові. А рішення Австрії про відкриття університету слід вважати перш за все політичним кроком напередодні війни.

Але навчання у львівських вузах, боротьба за відкриття українського університету у Львові було перервано Першою світовою війною. Східна Галичина стала театром військових дій.

Виховна діяльність Легіону Українських Січових Стрільців - це предмет окремого наукового дослідження, адже він був створений із українських студентів в основному різних ВНЗ та гімназій, і це була перша в світі армія, що не займалася на території України мародерством і насильством, мала свою пересувну гімназію, бібліотеку, військовий оркестр та драматичний гурток (в Гуцульській сотні Г. Голинського), пресову квартиру, видавала не тільки бойові листки, але й журнали, відкривала школи. Саме на діяльності Легіону УСС та на Українській Галицькій Армії видно результати тієї виховної патріотичної роботи, яку провели навчальні заклади. Церква та громадські організації перед Першою світовою війною [1, с.81-83].

Розвал Австрійської імперії застав військові підрозділи легіону УСС на Буковині. Саме на базі цих військових одиниць створювалась Українська Галицька Армія (УГА), яка захищала Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР). Після злуки УНР та ЗУНР в січні 1919 року УГА стала частиною армії Української Народної Республіки. "Галицька армія

(листяк 125 тисяч) була правильною, здисциплінованою армією. Це було найкраще військо новочасної української історії... Хоч босе й злодне, не грабило ніколи населення, билося завзято, а з ворогом поводилося по-джентельменськи. Тим то всюди, де появлялося, здобувало собі симпатію і любов населення, без уваги на національність", - писав сучасник тих подій Сидір Ярославин [1, с.83].

Оскільки Львівський університет залишився під польською окупацією, рішенням уряду ЗУНР "мали почати в червні 1919 р. в Станіславові нормальну працю університетські філософічні й правничі курси, щоб дати змогу закінчити студії студентам, які вже почали студії на зазначених факультетах" [1, с.87].

30 вересня 1919 року Наукове товариство ім. Тараса Шевченка у Львові оголосило у пресі про відкриття університетських курсів на зимовий період 1919-1920 навчального року. Навчання планувалося на трьох відділеннях: філософському, правничому, технологічному [8, с.3]. 27 вересня про цей намір була повідомлена польська поліція, яка того ж дня заборонила університетські курси. З січня 1920 року діяли юридичні університетські курси [4, с.12-13]. У березні 1920 року функцію організації університетських курсів взяло на себе Ставропігійське братство при греко-католицькій церкві Успіння Пресвятої Богородиці у Львові, відоме своїми давніми історико-культурними традиціями. Але й ця спроба теж заборонила польська поліція (7. III. 1920р.).

Щоб зустрітися з новим Папою Бенедиктом XV, представниками Уряду ЗУНР, подати в Римі об'єктивну інформацію про польську окупацію Галичини, зібрати певні кошти для дітей-сиріт, шкіл, для утримування українського університету у Львові, сприяти позитивному вирішенню у Паризькій Раді послів питання незалежності Східної Галичини, добитися міжнародного визнання українського університету, мітрополит А. Шептицький восени 1920 року вирушає до Риму, а відти у тривале закордонне турне країнами Європи й Америки, де зустрічається з президентами і прем'єр-міністрами.

Через те, що намагання української громадськості відкрити легальним шляхом український університет у Львові не здійснилося, у серпні 1920 року дійсні члени НТШ у Львові Василь Щурат, Іларіон Сосницький, Іван Крип'якевич, Богдан Барвінський та Володимир Герасимчук взяли на себе ініціативу створення таємних систематичних університетських курсів у Львові.

Прогресивна громадськість Галичини була не тільки готова до створення Українського університету, а й добре розуміла його роль та завдання. Про це засвідчують архівні документи. У статті "Чи існує питання "Що далі?" невідомий автор писав: "Народ без власної інтелігенції, це людина без мозку. Нам інтелігенції треба. Злочином було би гальмувати приріст інтелігенції. Щодо цього не має двох думок. Але нам треба інтелігенції не такої, яка б скріплювала тільки бюрократичну машину ворога, а такої, яка б була авангардом нації в її боротьбі за незалежність, яка б була правдивим мозком нації. А таку інтелігенцію повинен дати нам Український університет" [21, с.3].

Курси так розрослися, що викладачі вже мусили вибирати з-поміж себе управу. У квітні 1921 року обрали управу філософського факультету, господарем якої став Василь Щурат, заступником господаря – Володимир Левицький, секретарем – Іван Крип'якевич. На юридичному, відповідно, – Володимир Верганівський, Макс Левицький і Роман Ковшевич, на медичному господарем обрали Мар'яна Панчишина, а заступником – Максима Музику. Головою сенату курсів стає Василь Щурат, тогочасний голова НТШ. [8]

Документація ректорату, особові справи професорсько-викладацького складу, відгуки студентів та інші архівні матеріали свідчать [12; 13; 14], що за справу, в умовах польської окупації, взявся цвіт української нації – професори різних галицьких навчальних закладів: доктори Василь Щурат, Кирило Студинський, Спиридон Кархут, Михайло Рудницький, Олександр Тисовський, Осип Терлецький, Микола Чайківський, Іван Раковський, Степан Балеї, Мирон Кордуба, Йосиф Цегельський, Іван Брик, Микола Сабат, Іван Зілинський, професори Філарет Колесса, Юрій Рудницький (псевд. Юліан Опільський), Володимир Кучер, Володимир Левицький, Євген Давидяк, Володимир Целевич, Ярослав Гординський, директор Рогатинської гімназії Михайло Галуцинський і колишній професор Київського університету, доктор філології та історії Іван Огієнко, який перебував у Львові, віце-президент УВАН, доцент Кам'янець-Подільського університету Леонід Білецький та ін. [11; 17].

Студенти-українці, які навчалися в європейських університетах, перейшли на навчання до таємного університету у Львові. Вже у 1920-1921 н. р. студенти навчалися на трьох відділеннях: філософському – 14 кафедр (27 студентів), юридичному – 6 кафедр (61 студент), медичному – 5 кафедр (13 студентів). Всього 25 кафедр, 101 студент [10].

Це був приватний навчальний заклад, на створення якого Польща не виділяла коштів. Отож його організатори та свідоме українство повинні були дбати про фінансування діяльності українського таємного університету. Щомісяця потрібно було 2500 доларів, з них 1500 – на оплату викладачів. За цю справу взялися самі студенти. Крайова студентська рада 15 липня 1923р. повідомила, що Крайовий з'їзд ПРОФУС і ЦЕСУС прийняв рішення збирати кошти на утримання університету силами громадських організацій всіх повітів Східної Галичини. Максимальна сума на кожен повіт складала 160 доларів, мінімальна – 80. Українська Крайова студентська рада поштою розіслала листи з проханням збирати кошти для таємного університету. Ця акція набула широкого розмаху серед громадськості. Кошти для різних потреб Галичини, в тому числі й на утримання університету, шукав під час своєї зарубіжної поїздки і митрополит А.Шептицький.

Аналіз архівних документів показав, що навчально-виховна робота на трьох факультетах (правничому, філософському та медичному) була поставлена на досить високий науковий рівень [13; 15; 16; 18]. Так, на філософському відділі на зимовий X семестр 1922 / 1923 н. р. були заплановані такі лекційні та практичні курси: “Історія філософії” (д-р

С. Балеї), “Історія педагогії від XVIIIст.”, практичні заняття “Творчість Песталоцці” та “Найновіші педагогічні студії” (проф. М. Галуцинський), “Бібліотекознавство з практичними вправами”, латинська мова, палеографія з практичними вправами (д-р Б. Барвінський), “Методологія української літератури” (лекційні й практичні заняття), “Історія української драми в I пол. XIX ст.” (проф. Л. Білецький), “Початки українського письменства від найдавніших часів до кінця XI ст.” (д-р Я. Гординський), “Історія української філології” (д-р І. Брик), “Огляд української народної поезії (ч.2) (проф. Ф. Колесса), практичний семінар з церковнослов'янської граматики та мови, “Історія українського письменства від 2 пол. XVII ст.”, “ГраMATика литовської мови” (д-р К. Студинський), “Історія української літератури 2 пол. XIX ст.”, семінар з “Нової української літератури (І. Франко)”, “Націоналізація літературної мови в українському письменстві XVII – XIX вв.” (Ректор таємного університету, д-р В. Щурат), “Історія чеської літератури XIX ст. від Колара” та практичні вправи з чеської граматики (д-р І. Брик), “Письменство Північної Русі до XVI віку”, “Східнослов'янська палеографія” та практичні заняття по ній (д-р І. Свенціцький), “Доба Людовика XIV” та семінари із всесвітньої історії (д-р М. Кордуба), “Українська історіографія 19-20 ст.” та семінари з історії України (д-р І. Крип'якевич), “2-га доба староримської літератури”, “Історія порівняльної граматики латинської мови (морфологія) д-р С. Кархут, “Die altere Romantik”, семінари з творчості Лессінга (проф. П. Лушпінський) тощо [18, с. 3-4, 10-11].

Слід зазначити, що сама боротьба за Український університет у Львові носила виховний характер, адже в ній формувалися патріотичні якості майбутніх політичних діячів Української держави. Це підтверджують рішення Крайового студентського з'їзду (жовтень, 1922р.): “Категоричним внутрішнім нашим імперативом мусить стати проте розвій нашого університету і його всестороннього забезпечення, хоч би в катакомбах, бо він є короною всього того, що складається на самопочуття і самосвідомість всякої нації” [4, с. 13].

УГКЦ підтримувала й сприяла роботі українського таємного університету у Львові. Про це свідчить переписка його ректорату з митрополитом ординаріатом [14; 19; 20], який неодноразово надавав пропозиції Львівської духовної семінарії для проведення занять таємного університету та місця проживання студенток в інституті св. Ольги, запрошував професорів, членів Сенату, студентів до участі у проведенні релігійних свят [14; 19; 20]. Греко-католицькі священики також збирали кошти для університету. “Комендант державної поліції Станіславова повідомив, що 13 листопада 1923 року Луць Сімковський, який проживав у с. Блюдниці Станіславівського повіту, привіз 20 кг масла і близько 100 кг квасолі, за його зізнанням, отримані від доньки тамтешнього священика на утримання університету” [9, с.5]. Студентами підпільного університету юридичного факультету були студенти Львівської духовної семінарії Василь Величковський (1903-1973) - майбутній Станіславівський єпископ (а пізніше архієпископ УГКЦ у підпіллі) та Святослав

Гординський (1906-1993) - визначний український художник (автор мозаїк українського храму св. Софії у Римі), мистецтвознавець, поет, рекладач. (Його батько, доктор філософії Ярослав Гординський (1882-1939), викладав у таємному університеті) [5, с. 60, 105-106; 9, с. 1-4].

Відкриття Українського університету у Львові знайшло схвальний відгук серед української та міжнародної громадськості. "11 серпня 1922 року посол італійського парламенту Еттора Льомбардо-Перегріно вніс запит у справі університету в Східній Галичині. У своїй інтерпеляції до парламенту він звернув увагу на Україну, наголошуючи, що вона є одним з найважливіших елементів у відбудові європейського сходу, з чудовим селянським населенням, яке, змагаючи до здійснення своїх ідеалів, не занедбало справи культури і заснувало перший в історії усіх часів таємний університет на місці загарбаного йому університету у Львові". Прийшли привітання до Сенату університету від президії Міжпартійної Ради від 25 вересня 1921 р., а папський легат о. Йоан Дженокі, за наполяганням А. Шептицького (під час його перебування у Львові), мав аудієнцію з членами Сенату таємного університету. Навчальні програми філософського, юридичного та медичного факультетів були визнані європейськими університетами, а студентам зараховувались навчальні семестри у Львові [9].

Позитивна реакція в Європі на створення Українського університету та визнання його семестрів європейськими університетами змусили польський уряд серйозно переглянути своє ставлення до проблем Українського університету та місце його розташування.

26 вересня 1922 року уряд затвердив закон "Про загальні принципи воеводського самоврядування і, зокрема, у воеводствах Львівському, Станіславському і Тернопільському". Серед інших привілеїв артикулу 24 цього закону визначив, що "Сеїм Речі Посполитої ухвалює створення українського університету і гарантує йому відповідні кошти із Державної скарбниці. Університет буде організовано автономно відповідно до правил про академічні школи і підлягатиме безпосередньо міністерству віросповідань і народної освіти". Артикул 26 визначав термін виконання, зокрема "самоврядування вищезазначених воеводств буде впроваджено в життя не пізніше ніж через 2 роки після оголошення Закону. В цей час уряд приступить до закладання українського університету".

Незважаючи на те, що Львівський таємний університет був визнаний багатьма європейськими університетами, польська влада, зробивши вигляд на міжнародній конференції послів, що вирішує питання відкриття українського університету, розколовши його сенат, заарештувавши окремих професорів, так і не дала офіційного дозволу на його відкриття [9; 17].

Восени 1925 року науково-організаційна комісія Українських високих шкіл опублікувала відозву, в якій повідомляла, що "українська громадськість не в стані утримувати своїх таємних високих шкіл на такому рівні, як того вимагає повага до науки, добра молоді і потреб нашої громадськості". У зв'язку з цим комісія пропонувала заснувати при українських товариствах наукові інститути, в яких змогла б навчатись молодь. Всього планувалося створити 10 інститутів, зокрема такі, як інститут українознавства при НТШ, інститут народної освіти при

"Просвіті", торгово-промисловий інститут при УПТ та ін. Але в умовах постійного поліцейського терору та матеріальної скрути, в якій опинилися самі товариства, здійснення цієї ідеї було неможливим.

Український університет перестав функціонувати восени 1925 року. Екзамени, складені в ньому, визнавалися в інших європейських вузах, і студенти переходили до них закінчувати навчання. Отже, є підстави вважати його одним з попередників створеного у Відні Українського вільного університету, який до другої світової війни діяв у Празі, а після війни й донині – функціонує у Мюнхені.

У відповідь на заборону Українського університету Галицький митрополит УГКЦ А. Шептицький у 1928 році добився від папи Римського офіційного дозволу на відкриття Львівської Католицької Богословської Академії (далі ЛБА) з правами Папського університету. Ці права давали можливість митрополиту Шептицькому не вводити в академії навчання польською мовою, як того вимагали закони Польщі, а залишити латинську та українську мову викладання. В Академії, яка вважалася Папським університетом, можна було вводити ті навчальні предмети, які дозволені папою Римським, і їх не могло відмінити польське законодавство. Академія створювалась як український ВНЗ європейського зразка. А. Шептицький запросив для викладання всіх професорів таємного українського університету. Спочатку в Академії були відкриті 2 факультети: філософський та богословський, а згодом планувався відкриття юридичного разом з магістратурою та докторатом.

За неповних п'ять років існування таємного українського університету у Львові, ректором якого був доктор філософії Василь Шурат, який не тільки зміг організувати навчально-виховний процес, визнаний європейськими університетами, але й сформував сильні традиції ВНЗ, дав митрополиту А. Шептицькому ґрунт для створення Львівської Католицької Богословської академії, засвідчив, що українська нація може мати свої ВНЗ європейського зразка. До цього були причетні італійські парламентарі, папа Римський Бенедикт XV та його представники.

Таємний університет у Львові, незважаючи на переслідування польської поліції, арешти, побиття і суди, дав освіту 1500 українським студентам. Він зробив неоціненний внесок у формування національної самосвідомості українців, адже боротьба за український ВНЗ виховувала цілі покоління свідомих патріотів України.

Ще попереду дослідження різних аспектів діяльності Українського університету у Львові, але вже сьогодні ми повинні віддати запізнілу шану всім творцям унікального в світовій культурі явища - підпільного університету.

1. Генік Л. Я. Релігійно-моральне виховання молоді в навчальних закладах Східної Галичини (кінець XIX - поч. XX ст.). - Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. ун-ту ім. В. Стефаника "Плаї", 2000. - 273с.

2. Генік, Степан. Тернистий шлях до волі. - Коломия: Вік, 1996. - 302с.

3. Кравченко О. Ведеть з Святигорської гори: Приписки до біографії Слуги Божого Андрія. - Йорктон: Львогос, 1963. - 148с.

4. Метрополія в Нью-Йорку Служі Божому Андрєві Шептицькому у 50-річчя його смерті. - Нью-Йорк, 1996. - 80с.

5. Осадчий Г., Ляпін О. Тасмій університет // Наука і суспільство. 1993. – № 5-6. – С.12-13.
6. Полєк В. Т. Біографічний словник Прикарпаття. Зошити 1-17. – Івано-Франківськ: Новий час, 1993. – 272 с.; Зошити 18-24. – Івано-Франківськ: ЛІК, 1999. – 112 с.
7. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – поч. XX ст.): Нариси. /Редколегія: М. Д. Ярмаченко (відп. ред.), Н. П. Калениченко (заст. відп. ред.), С. У. Гончаренко та ін. – К.: Рад. школа, 1991. – 381 с.
8. Рудницький М. Письменники зблизька. – Кн. 3. – Львів: Кн. журн. Видво, 1964. – С.76-92.
9. Світильник істини. Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові 1928 – 1929 – 1944. /Матеріали зібрання упорядкував П. Сениця. – Ч. 1. – Торонто – Чикаго, 1973. – 715 с.; Ч. 2. – Торонто – Чикаго, 1976. – 663 с.; Ч. 3. – Торонто – Чикаго, 1983. – 960 с.
10. Цепенда І. Університет в катакомбах // Дзвоник. – 1995. – 31 жовтень – С. 5.

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ

11. Автобіографія і заяви лекторів університету // Центральний Державний історичний архів України у Львові (далі ЦДІА у Львові). Ф. 310, оп. 1, спр. 5, арк. 1-4.
12. Довідка про заснування і роботу університету (1922 р.). // ЦДІА у Львові. Ф. 310, оп. 1, спр. 9, арк. 1-12.
13. Документи до організації роботи в університеті в 1920 – 1923 рр. (розклади занять і навантаження викладачів) // ЦДІА у Львові. Ф. 310, оп. 1, спр. 35, арк. 1-31.
14. Запрошення Митрополитичого ординаріату ректорові і членам Сенату взяти участь у проведенні релігійних свят (1922 – 1923 рр.). // ЦДІА у Львові. Ф. 310, оп. 1, спр. 8, арк. 1-5.
15. Звіти про роботу Українського університету у Львові // ЦДІА у Львові Ф.310, оп.№1, спр.5, арк.1-4.
16. Програми навчання на медичному факультеті Українського університету у Львові // ЦДІА у Львові Ф.310, оп.№1, спр.№166, арк. 1-7.
17. Програми навчання на філософському факультеті // ЦДІА у Львові Ф. 310, оп. 1, спр.56, арк. 1-30.
18. Програми навчання на юридичному факультеті (1922-1924рр.). // ЦДІА у Львові Ф. 310, оп. 1, спр.68, арк. 1-25.
19. Прохання до ректорату греко-католицької семінарії у м. Львові про виділення приміщення “Академічний дім” для розміщення студентів українського університету // ЦДІА у Львові Ф. 462, оп. 1, спр.166, арк. 33
20. Прохання про прийняття учениць до інституту св. Ольги у м. Львові // ЦДІА у Львові Ф. 206, од.зб. 1711, арк. 10
21. Статті невстановлених авторів про навчання та життя українських студентів у Львові та в еміграції (1922р.) // ЦДІА у Львові Ф.310, оп. 1, спр. 142, арк. 1- 8.